

Zlatas värld

          

ZLATAS VÄRLD

Text © Josefin Michanek, 2025
Bild/omslag © Tania Goryushina, 2025
Översättning Hanna Mamchur
Korrekturläsning Halyna Kyrpa
Formgivning Richard Persson/RPform
Redaktör Anton Klepke

Utgiven av Bonnier Carlsen Bokförlag,
Stockholm 2025
Box 3159, 103 63 Stockholm
info@bonniercarlsen.se
www.bonniercarlsen.se



ISBN 978-91-7979-918-2
Tryck Livonia Print, Lettland 2025
Tryckning 1

Typsnitt Minion 3, Mazzard, Blogger Sans

СВІТ ЗЛАТИ

© Юсефін Міханек, 2025
Ілюстрації та обкладинка © Таня Горюшина, 2025
Переклад зі шведської Ганни Мамчур
Редактор перекладу Галина Кирпа
Графічний дизайн Ріхард Персон/RPform
Редактор Антон Клепке

Видавництво «Bonnier Carlsen Bokförlag»,
Стокгольм 2025
Box 3159, 103 63 Stockholm
info@bonniercarlsen.se
www.bonniercarlsen.se



ISBN 978-91-7979-918-2
Надруковано у «Livonia Print», Латвія 2025
Перше видання

Шрифт Minion 3, Mazzard, Blogger Sans



Zlatas värld

JOSEFIN MICHAÑEK
TANIA GORYUSHINA

Світ Злати

ЮСЕФІН МІХАНЕК
ТАНІА ГОРЮШИНА

Översättning: Hanna Mamchur

Переклад зі шведської Ганни Мамчур



Rädda Barnen

BONNIER
CARLSEN

Viktiga personer i den här boken:



Mykola – Zlatas pappa.
Микола – тато Злати.



Oksana – Zlatas mamma.
Оксана – мама Злати.



Storm – Zlatas katt.
Шторм – Златин кіт.



Zlata – Злата

Hej, jag heter Zlata och här
är min kusin, Maxim.

Привіт, мене звати Злата,
а це мій двоюрідний брат
Максим.



Основні дійові особи в цій книжці:



Naima och Klara –
Går i Zlatas klass.

*Наїма й Клара –
однокласниці Злати.*



Agneta – I Sverige bor Zlata och
mamma hemma hos Agneta.

*Агнета – у Швеції Злата з
мамою живуть в Агнети.*



Maxim – Максим

Den här boken
handlar om oss, men också lite
om dig och andra barn som lämnat
sitt land och flyttat till ett nytt.
Följ med och lär känna oss!

*Ця книжка про нас, а також
трохи про тебе й інших дітей,
які покинули свою країну й
переїхали в іншу. Нумо
знайомитися!*



1. Fredagsdisco

”**K**om Zlata, jag vill visa dig något”, säger Agneta.

Zlata och mamma följer efter Agneta in i vardagsrummet. På bordet framför soffan står skålar med godis och snacks. Runt fönstret blinkar en ljusslinga i blått, rött och grönt.

Tänk att vardagsrummet kan se så festligt ut.

”Jag tycker att vi alla tre behöver lite fredagsdisco,” säger Agneta.

Hon sätter på musik och tar Zlatas händer. Zlata försöker sjunga med fast hon inte kan de svenska orden. Det är första gången som hon dansar sedan de kom till Sverige. Då var det sommar och hon badade i havet. Nu håller vintern äntligen på att ta slut.

Det känns både som att hon varit i Sverige väldigt länge och ganska kort. I köket har mamma hängt upp en almanacka. Zlata har kryssat över 36 veckor.

1. П'ятнична дискотека

— Злато, ходи-но сюди, я тобі щось покажу, — каже Агнета.

Злата й мама йдуть за Агнетою до вітальні. На столі перед диваном стоять вазочки з усілякими ласощами. На вікні синім, червоним і зеленим виблискує гірлянда.

Вітальня має напрочуд святковий вигляд.

— Гадаю, нам усім трьом потрібна п'ятнична дискотека, — каже Агнета.

Вона вмикає музику й бере Злату за руки. Злата намагається підспівувати, хоча й не знає шведських слів. Вона танцює вперше, відколи вони приїхали до Швеції. То було влітку, й вона купалася в морі. А зараз уже закінчується зима.

Здається, наче Злата в Швеції вже дуже довго і водночас доволі мало. На кухні мама повісила календар, в якому Злата закреслила 36 тижнів.



Mamma svänger med kroppen och det finns glitter i hennes ögon. Agneta viftar med en lila fjäderboa i luften.

I Sverige är Zlata mest med mamma och Agneta. Om hon hade haft kompisar här skulle hon visat sitt nya rum. Det börjar bli mysigt. En stor kattaffisch hänger ovanför skrivbordet. I ena hörnet står en keyboard som hon spelar på när hon övar sånger.

”Lyft mig, mamma, snurra mig!” ropar Zlata.

Hon springer i full fart mot mamma som lyfter henne högt upp.

Мама вихляється, і її очі блищать. Агнета розмахує фіолетовим пір'яним боа.

У Швеції Злата переважно з мамою і Агнетою. Якби в неї тут були друзі, вона показала б їм свою кімнату. Там стає затишно: над письмовим столом висить великий плакат із котом, а в одному з кутів стоїть синтезатор, на якому Злата грає, коли вчиться співати.

— Мамо, підними мене й покружляй! — вигукує Злата.

Вона з розгону мчить до мами, а та її високо підіймає.

”Håll i dig, Zlatonka”, säger mamma.

Det kittlar i magen.

Zlata blundar. Plötsligt är hon hemma i lägenheten i Ukraina och det är inte mamma utan pappa som snurrar henne. Hon skrattar när hon flyger genom luften i pappas starka händer. Han luktar svagt av matos.

Det sticker till i bröstet.

När mamma sätter ner henne på golvet går Zlata bort mot fönstret. Några gatlyktor lyser upp i det mörka. Zlata undrar vad pappa gör.

Han är soldat nu. Det vet hon, men det är otäckt att tänka på, så hon försöker att inte göra det.

Zlata önskar att han var här i Sverige, men han kan inte lämna Ukraina. De pratar på telefon ibland, fast ofta bryts samtalet. När det händer brukar Zlata gå in på sitt rum och krypa ihop till en liten boll på sängen. Ligga och nynna på sin favoritsång.

Hon stoppar en godis i munnen. Tittar på mamma och Agneta som dansar. Zlata vill inte göra Agneta ledsen när hon har gjort så fint med discoövertaskningen. Men hon har tappat lusten att dansa. Saknaden över allt hemma tar över. Hon saknar Maxim, sin bästa vän. Utan honom är det som att en del av hennes kropp finns kvar i Ukraina.



— Тримайся, Златонько, — відказує мама.

У животі лоскоче, й Злата зажмурюється. Подумки вона опиняється в їхній квартирі в Україні, і її крутить уже не мама, а тато.

Злата сміється, коли витає в повітрі у міцних татових руках. Від нього злегка пахне смаженою їжею.

У грудях стискається. Коли мама опускає її на підлогу, Злата йде до вікна. У темряві де-не-де горять вуличні ліхтарі. Цікаво, що зараз робить тато.

Тепер він солдат. Злата це знає, але від цієї думки стає страшно, тож вона намагається її відігнати.

Златі хотілося б, щоб тато був тут, у Швеції, та він не може покинути України. Часом вони розмовляють по телефону, але часто розмова переривається. І тоді Злата зазвичай прямує до своєї кімнати, скручується у ліжку калачиком і наспівує свою улюблену пісню.

Злата кладе до рота цукерку й дивиться на маму й Агнету, що все ще танцюють. Вона не хоче засмутити Агнету, що здивувала їх такою гарною дискотекою. Але їй перехотілося танцювати. Злату огортає сум за домом. Вона скучає за Максимом, своїм найкращим другом. Без нього здається, наче в Україні залишилася частка її самої.



Zlata går bort till mammas telefon som ligger på bordet och letar fram en bild på Maxim.

Han borde i alla fall få vara här. Det är så dumt att mormor och Maxims föräldrar bestämt att han inte får åka till Sverige. Maxims mamma och pappa är läkare och brukade jobba

på ett sjukhus, men nu är de i armén och tar hand om skadade soldater. Så Maxim bor hemma hos mormor.

På bilden sitter Maxim bakom trummorna och Zlata står vid mikrofonen. De spelade på en konsert i skolan, precis innan hon var tvungen att fly. Hela aulan med de vackra väggmålningarna var fylld med publik. Hemma är det lätt att sjunga inför folk, på svenska skulle hon aldrig våga. Hon skulle bara snubbla på orden och göra bort sig.

”Vad gör du?” frågar mamma.

Zlata svarar inte. Egentligen vill hon fråga det hon frågar nästan varje dag. Men hon vet vad mamma kommer säga.

Hon säger ändå till slut:

”Mamma, varför är inte Maxim här? Han borde vara här.”

”Älskling”, säger mamma, ”vi har ju pratat om det massor av gånger, mormor säger att hon är för gammal för att orka resan. Och det är för farligt för honom att åka ensam.”

Zlata snörvlar till.

”Men jag hatar att han är kvar.”

Злата підходить до маминого телефона, що лежить на столі, і знаходить фотографію Максима. Він мав би бути тут. Як жаль, що бабуса і батьки Максима вирішили, щоб він не їхав до Швеції. Максимові батьки — лікарі і раніше працювали у лікарні. Однак тепер вони в армії, лікують поранених солдатів. Тож Максим живе у бабусі.

На фотографії Максим сидить за барабанами, а Злата стоїть біля мікрофона. Вони виступали на шкільному концерті, незадовго до того, як їй довелося тікати. Уся актовa зала з красивими настінними малюнками була заповнена людьми. Вдома співати перед публікою легко, а от у Швеції Злата нізащо б не наважилася. Вона плуталася б у словах і виставила б себе на посміховисько.

— Що робиш? — запитує мама.

Злата не відповідає. Насправді їй хочеться запитати те, про що вона запитує щодня. Та Злата знає, якою буде мамина відповідь.

Урешті Злата все ж каже:

— Мамо, чому Максим не тут? Він мав би бути з нами.

— Серденько, — відказує мама, — ми ж говорили про це сотні разів. Бабуса каже, що надто старенька для такої дороги. А самому йому їхати вкрай небезпечно.

Злата шморгає носом.

— Йому не треба було залишатися!

”Jag vet”, tröstar mamma och håller henne nära sig.
De står så en stund medan lamporna blinkar och musiken dunkar.

”Vi kan ringa honom?” föreslår mamma.

Zlata tittar upp och nickar.

De har tur och Maxim svarar nästan direkt.

”Vad gör du?” undrar Zlata.

”Spelar kort med mormor.”

Zlata för kameran över rummet.

”Kolla!”

”Coola lampor, vad gör ni?” frågar Maxim.

”Fredagsdisco, en grej Agneta hittat på.”

Maxim tittar noga på skärmen.

”Är det några andra där?”

Zlata skakar på huvudet. Kanske skulle hon våga fråga Klara och Naima i klassen om de vill komma nästa gång.
De är säkert bra på att dansa.

”Hälsa Maxim att om han var här skulle han få smaka kaka,” ropar Agneta.

Zlata och Maxim börjar skratta. Kaka! Det betyder ju bajs på ukrainska. De skrattar länge, sedan dansar de till de inte orkar dansa mer.



— Знаю, — заспокое її мама, пригортаючи до грудей.

Якусь мить вони так стоять, а над ними виблискують лампочки і гримить музика.

— Можемо йому зателефонувати, — пропонує мама.

Злата зводить на неї очі й киває.

Їм щастить — Максим майже відразу відповідає.

— Що робиш? — цікавиться Злата.

— Граю в карти з бабусею.

Злата крутить камерою довкола кімнати.

— Глянь!

— Крута гірлянда, що це ви робите? — запитує Максим.

— У нас п'ятнична дискотека, це Агнета придумала.

Максим вдивляється в екран.

— Там ще хтось є?

Злата хитає головою. Може, наступного разу вона наважиться запросити Клару й Наїму зі свого класу. Вони, напевно, гарно танцюють.

— Перекажи Максимові, що, якби він був тут, я почастивала б його такою, — гукає Агнета.

Злата й Максим заходяться сміхом. Кака! Шведською це слово означає «печиво». Вони довго речуть, поки Агнета з мамою танцюють до знемоги.



2. En oväntad inbjudan

Efter helgen är det dags för skoldag igen och Agneta ropar att Zlata ska komma och äta frukost.

Zlata är van vid många smeknamn: mamma kallar henne Zlatonka, pappa säger Lata och mormor ropar Zlatonia. Bara Maxim säger Zlatka. I Sverige kallar alla henne bara Zlata. Ibland i skolan säger någon: "Hon den nya, med flätorna".

Här är det oftast Agneta som hjälper Zlata med håret på morgonen, för mamma går till jobbet tidigt. Zlata brukar vara håröm men när Agneta delar upp hennes hår i två lika stora delar gör det inte alls ont.

"Hur blev du så bra på att fläta?"

"Mina flickor är tvillingar, så jag fick verkligen öva när de var yngre. Nu är de redan 27 år."

"27", upprepar Zlata och känner Agnetas mjuka händer försiktigt fläta.

Siffrorna på svenska är svåra. Allt som har med sju att göra är förvirrande.

2. Несподіване запрошення

Після вихідних знову пора до школи. Аґнета кличе Злату снідати. Злата звикла, що в неї багато пестивих імен: мама називає її Златонькою, тато каже Лата, а бабуся — Златоня. Лише Максим каже Златка. А от у Швеції всі називають її просто Златою. Ще іноді в школі хтось каже: «Та новенька, з косичками».

Тепер уранці Злату найчастіше заплітає Аґнета, бо мама рано йде на роботу. Златі буває боляче, коли її чешуть, але Аґнета розділяє її коси на дві рівні половини так, що їй зовсім не болить.

— Де ти навчилася так гарно заплітати волосся?

— Мої доньки — близнючки, тож я багато вправлялася, коли вони були маленькі. Зараз їм уже 27.

— 27, — повторює Злата, відчуваючи, як м'які Аґнетині руки обережно заплітають коси.

Шведські цифри тяжкі. Особливо пантеличить усе, що пов'язано з цифрою «сім».

”Bra, du får verkligen till sch-ljudet”, säger Agneta.

”Tycker du ja, men i skolan verkar de inte tycka det,” muttrar Zlata.

Hon önskar att alla i Sverige kunde prata ukrainska så hon slapp lära sig ett nytt språk.

Agneta tittar på henne med rynkad panna.

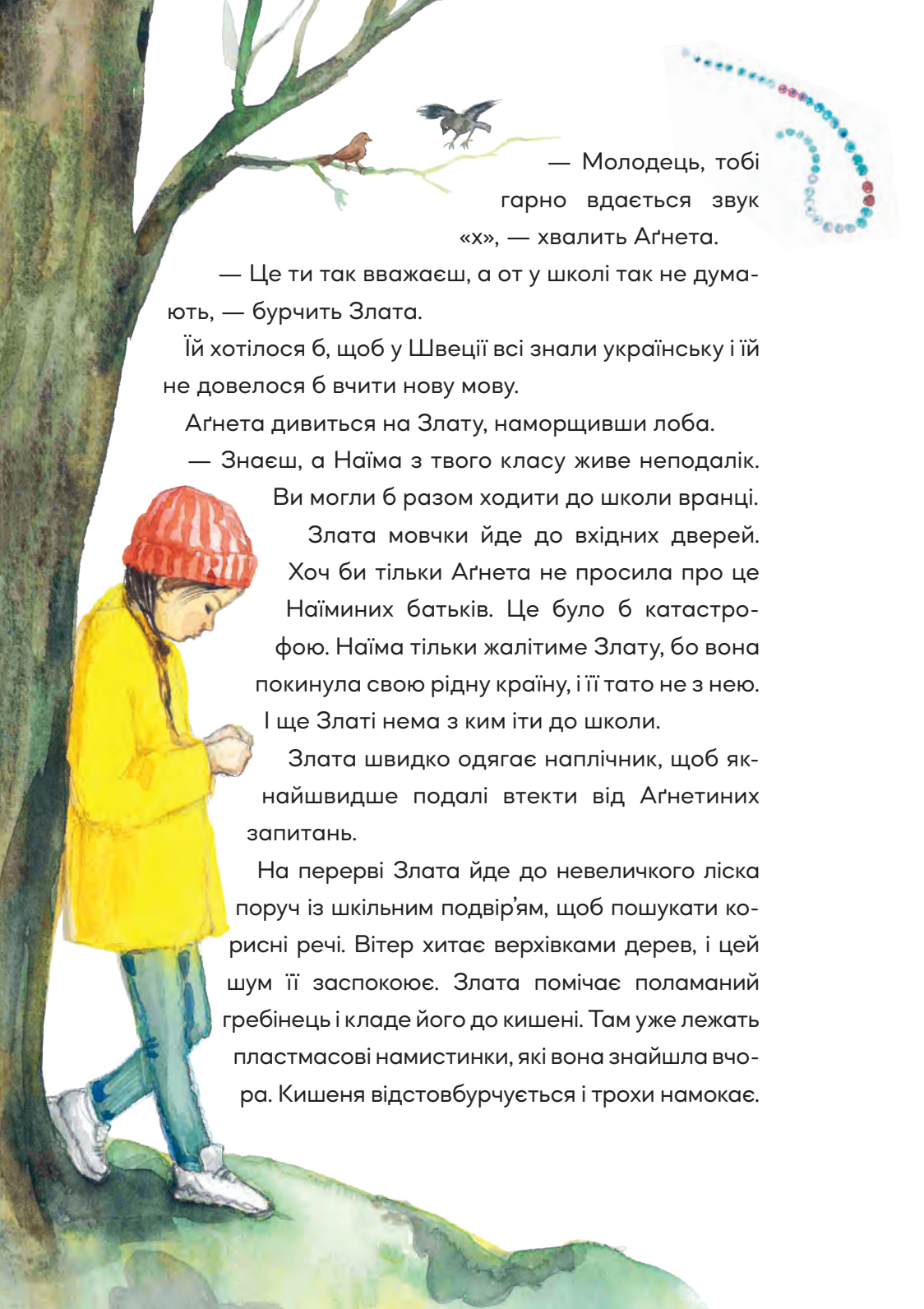
”Du vet Naima i din klass, hon bor nära, ni skulle säkert kunna ta sällskap på morgnarna?”

Zlata går mot ytterdörren utan att svara. Bara inte Agneta frågar Naimas föräldrar. Det skulle vara katastrof. Naima kommer bara tycka synd om henne. För att Zlata har flytt från sitt land och inte har sin pappa här. Och inte har någon att gå med till skolan.

Snabbt sätter hon på sig ryggsäcken. Hon vill komma iväg så fort hon kan. Bort från Agnetas frågor.



På rasten i skolan går Zlata till den lilla skogen bredvid skolgården och letar efter bra-att-ha-saker. Vinden rör sig i trädtopparna och suset gör Zlata lugn. Hon får syn på en trasig kam och lägger den i fickan. Där ligger redan plastpärlorna hon hittade igår. Fickan blir bylsig och lite blöt.



— Молодець, тобі
гарно вдається звук
«х», — хвалить Аґнета.

— Це ти так вважаєш, а от у школі так не думають, — бурчить Злата.

Їй хотілося б, щоб у Швеції всі знали українську і їй не довелося б вчити нову мову.

Аґнета дивиться на Злату, наморщивши лоба.

— Знаєш, а Наїма з твого класу живе неподалік.

Ви могли б разом ходити до школи вранці.

Злата мовчки йде до вхідних дверей.

Хоч би тільки Аґнета не просила про це Наїминих батьків. Це було б катастрофою. Наїма тільки жалітиме Злату, бо вона покинула свою рідну країну, і її тато не з нею. І ще Златі нема з ким іти до школи.

Злата швидко одягає наплічник, щоб якнайшвидше подалі втекти від Аґнетиних запитань.

На перерві Злата йде до невеличкого ліска поруч із шкільним подвір'ям, щоб пошукати корисні речі. Вітер хитає верхівками дерев, і цей шум її заспокоює. Злата помічає поламаний гребінець і кладе його до кишені. Там уже лежать пластмасові намистинки, які вона знайшла вчора. Кишеня відстовбурчується і трохи намокає.



Det är skönt att slippa prata och försöka hitta rätt ord hela tiden. Bara kunna vara tyst. Då riskerar hon inte att göra bort sig om hon säger fel. Fast det hade varit kul att kunna visa det hon hittar för någon. Eller skulle de skratta åt henne?

Ikväll ska hon visa Maxim. Berätta om allt nytt de kan ha till samlingen. De delar alltid skatter. Han är otrolig på att hitta de bästa grejerna. En gång hittade han en gammal trasig klocka, som sekundvisaren fortfarande tickade på.

De har alltid bott grannar. Tills kriget bröt ut och det blev kaos. Det är jobbigt att tänka på. Allt gick så fort. Hon hann inte packa med sig gosedjurslejonet som alltid sovit i hennes säng. Och hon hann inte säga hejdå till Maxim och Storm ordentligt.

Zlata avskyr att hon behövde åka. Här är allt så annorlunda. Skolbyggnaden framför henne är grå och ful. Hennes skola i Ukraina är ljusblå och i rabatterna på framsidan växer solrosor. Här tar det jättelång tid innan våren kommer. Zlata sparkar hårt i ett träd och måste halta tillbaka när skolklockan ringer in.



Як добре, що не потрібно розмовляти і постійно підбирати правильні слова. Можна просто помовчати. Тоді нема небезпеки, що Злата виставить себе на посміховисько, сказавши щось не так. Хоча було б здорово показати комусь те, що вона знайшла. Чи з неї сміялися б?

Увечері Злата покаже Максимові всі нові знахідки для їхньої колекції. Вони завжди діляться скарбами. Максим має неймовірний талант знаходити найкращі речі. Якось він знайшов старого поламаного годинника, в якому все ще рухалася секундна стрілка.

Вони завжди жили поруч. Аж доки не почалася війна і страшний безлад. Про це нестерпно думати, все сталося так швидко. Злата не встигла взяти зі собою свого м'якого лева, який завжди спав у її ліжку. А ще вона не встигла як слід попрощатися з Максимом і Штурмом.

Златі страх як не подобається те, що їм довелося поїхати. Тут усе геть інакше. Шкільна будівля сіра й неприваблива. Її школа в Україні блакитного кольору, а на квітниках перед входом ростуть соняхи. Тут так довго треба чекати на весну. Злата щосили вдаряє носом у дерево і, коли лунає шкільний дзвінок, назад уже змушена кульгати.



När hon kommer tillbaka till klassrummet har alla redan satt sig. Läraren frågar hur det är med henne. Zlata är rädd att säga något fel inför alla, så hon gör bara tummen upp.

De har matematik och som tur är går det rätt bra. När hon räknar i huvudet behöver hon inte säga rätt på siffrorna.

Sedan är det äntligen musik. Redan första veckan visste Zlata att Crister skulle bli hennes favoritlärare. Han pratar ibland engelska på lektionerna så att hon ska förstå bättre. Och så spelar han gitarr nästan lika bra som pappa.

När alla satt sig ner slår Crister ihop händerna.

”Hörrni, nu börjar det bli hög tid att förbereda vårkonsersten”.

Ingen av de andra barnen i klassen reagerar speciellt på det som Crister just sagt. Men Zlata sätter sig rak i ryggen och väntar på att höra mer.

”Alla kommer att sjunga tillsammans men jag skulle också vilja ha ett solo”, säger Crister.

Zlata tittar sig omkring. Ingen räcker upp handen, så hon håller också sin nere.

”Vi börjar med att öva några av sångerna”, fortsätter Crister och delar ut papper.

Klara himlar med ögonen.

”Det är exakt samma låtar varje år, så himla tråkigt.”

Men för Zlata är inget som vanligt med de här låtarna. Melodierna har hon aldrig hört och orden är svåra.

Злата повертається до класу, як усі вже сидять. Вчитель запитує, як вона. Злата боїться сказати щось не те перед усіма, тож просто підіймає догори великого пальця.

У них математика, і, на щастя, все минає непогано. Коли Злата числить у голові, вона не мусить вимовляти цифри правильно.

Потім нарешті урок музики. Вже першого тижня Злата знала, що Крістер стане її улюбленим учителем. Іноді він говорить на уроках англійською, щоб Злата краще його розуміла. А ще він грає на гітарі майже так добре, як тато.

Коли всі посідали, Крістер плескає руками.

— Ну от, пора готуватися до весняного концерту.

Ніхто з дітей у класі особливо не реагує на Крістерові слова. Однак Злата випрямляє спину, очікуючи що ж він скаже далі.

— Усі співатимуть разом, але я хотів би, щоб було одне соло, — каже Крістер.

Злата роззирається. Жодної руки, тож вона й собі не підносить.

— Почнемо з розспівування декількох пісень, — веде далі Крістер, роздаючи аркуші.

— Щороку одні й ті ж пісні, як це нудно, — закочує очі Клара.

Та для Злати ті пісні не звичайні. Вона ніколи не чула мелодій, а слова складні.

Hon koncentrerar sig och försöker memorera allt. Det är något om en vinter som rasat bland fjäll. Vad nu det betyder.

I matkön hamnar Zlata efter Naima och Klara. De har på sig likadana turkosa tröjor. Zlata tänker att hon ska fråga mamma om hon också kan få köpa en sån.

”Vi letade efter dig på rasten, var var du?” frågar Klara.

Zlata blir förvånad.

”Jag var lite i skogen bara.”

”Vi tänkte fråga om du vill följa med på bio,” säger Naima.

Zlata försöker koncentrera sig för att förstå varje ord.

Злата зосереджується, намагаючись усе запам'ятати. Йдеться про зиму, що лютує в горах. Якщо вона правильно зрозуміла.

У черзі до їдальні Злата опиняється за Наїмою і Кларою. На них однакові бірюзові светрики. Злата думає, що треба попросити маму купити їй такий самий.

— Ми шукали тебе на перерві, де ти була? — запитує Клара.

— Просто в лісі, — з подивом відповідає Злата.

— Ми хотіли запитати, чи ти не проти піти з нами в кіно, — каже Наїма.

Злата намагається зосередитися, щоб зрозуміти кожне слово.



”Det finns en ny musikalfilm, där de sjunger mycket,” fortsätter Naima.

Det kommer inte ut något ord ur Zlatas mun. Naima och Klara har förstått att hon gillar att sjunga. Och de vill träffas!

”Vi kan ses alla tre i helgen, och gå och fika efter bion?”

Till slut får Zlata fram ett ord som hon övat på, för det är så konstigt. Det låter likadant som en kroppsdel.

”Gärna!”

Naima och Klara tittar på varandra. Zlata håller andan och hoppas att det blev rätt.

”Kul! Vi kan höras alla tre på lördag och bestämma mer?” säger Naima.

Höras. Zlata vet inte vad det ordet betyder, men vill inte verka dum så hon nickar bara.



— У кіно йде новий мюзикл, там багато співають,
— веде далі Наїма.

Злата як води в рот набрала. Наїма й Клара зрозуміли, що вона любить співати. І вони хотіли б з нею зустрітися!

— Може, зустрінемося втрьох на вихідних і після кіно сходимо в кав'ярню?

Урешті Злата проказує слово, яке багато разів тренувалася вимовляти. Воно таке чудне! Шведською на слух його легко сплутати зі словом «мозок».

— Залюбки!

Наїма й Клара презираються. Злата тамує подих, сподіваючись, що правильно вимовила.

— Чудово! Почуємося в суботу й домовимося точніше? — пропонує Наїма.

Почуємося. Злата не зрозуміла це слово шведською, але не хоче в цьому зізнаватися, тож просто киває.